

10.24425/rhpp.2023.146660

Ewa DANOWSKA Prasowa rzeczywistość Ziemi Lubuskiej czyli *Oblicza prasy zielonogórskiej. Konteksty lubuskie*, pod red. Jolanty Chwastyk-Kowalczyk i Andrzeja Bucka, „Seria Historyczna, 12”, Wydawnictwo Pro Libris i WNiE SBP, Warszawa 2022, ISBN SBP 978-83-65741-91-2, ISBN Pro Libris 978-83-64393-76-1, ss. 351

The media reality of the Lubusz Land. A review of Oblicza prasy zielonogórskiej. Konteksty lubuskie [The Press of Zielona Góra: The Lubusz Contexts], ed. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk and Andrzej Buck, Seria Historyczna No. 12, Wydawnictwo Pro Libris and WNiE SBP, Warszawa 2022, 351 pp.
ISBN SBP 978-83-65741-91-2,
ISBN Pro Libris 978-83-64393-76-1

Wieloautorska publikacja *Oblicza prasy zielonogórskiej. Konteksty lubuskie* w doskonały sposób wpisuje się w nurt nad badaniami prasy polskiej. Jej redaktorzy — Jolanta Chwastyk-Kowalczyk i Andrzej Buck — zaprosili do udziału w tym przedsięwzięciu badaczy, którzy opisali periodyki ukazujące się na Ziemi Lubuskiej, a zwłaszcza w Zielonej Górze po II wojnie światowej, ukazując ich obraz, charakter i znaczenie. Badania zaprezentowane w poszczególnych artykułach zostały przeprowadzone w sposób wszechstronny i wyczerpujący, biorąc pod uwagę wszelkie aspekty kwestii określonej w tytule. Prasa została tutaj ukazana w całościowy sposób, dokonana jej analiza, charakter oraz znaczenie dla regionu lubuskiego i Zielonej Góry. Autorzy kolejnych zamieszczonych artykułów przedstawili wybrane przez

siebie zagadnienia, dokonując ich omówienia i charakterystyki. Teksty nie ograniczają się jedynie do opisu charakteru danego czasopisma, ale też obejmują szerszy kontekst związany ze specyfiką regionu, jak też przedstawiają wybrane aspekty działalności wydawniczej.

Całość publikacji jest starannie dopracowana pod względem logicznym i merytorycznym. Redaktorzy niniejszego wydawnictwa dokonali podziału zawartości treściowej w przemyślany sposób, dzieląc je na obszary tematyczne zatytułowane: „Refleksje do dziejów...”, „«Gazeta Nowa» (1990–1993)”, następnie „Przyczynki do badań” oraz „Varia”.

Krótkie podstawowe informacje, refleksje i uwagi natury wprowadzającej do tematyki na początku zamieściła redaktorka niniejszego opracowania — Jolanta Chwastyk-Kowalczyk. Napisała, że publikacja „odnotowuje najważniejsze zjawiska prasowe Ziemi Lubuskiej po 1945 roku po dziś” (s. 7). Nadmieniła o metodach badawczych, jakie zastosowali autorzy poszczególnych artykułów oraz pokrótce omówiła tematykę poruszaną w wyodrębnionych czterech częściach niniejszej publikacji, poinformowała też o zamieszczeniu na końcu opracowania „Bibliografii prasy lubuskiej”.

W pierwszej części opracowania, nazwanej w trafny sposób „Refleksje do dziejów” zamieszczonych zostało kilka artykułów, których tematyka w pełni uzasadnia ten tytuł, bowiem podjęte zostały zagadnienia prasoznawcze z regionu lubuskiego w sposób interdyscyplinarny, powiązany z historią tego regionu, życiem społecznym i kulturalnym.

Krzysztof Wasilewski w artykule pt. *Prasa lubuska a kultura pamięci pogranicza* (s. 11–27) w ciekawy sposób scharakteryzował specyfikę regionu, który często zmieniał swą przynależność administracyjną. Autor położył nacisk na publikacje historyczne ukazujące charakter tych ziem i ich postrzeganie w określonym czasie, np. przed II wojną światową, w czasach PRL, a także po roku 1989. Kwestia prasy Ziemi Lubuskiej została ukazana w szerokim kontekście historyczno-społecznym, podkreślona też została jej rola kształtowania tożsamości, udział w zmianach dyskursu o pamięci i tożsamości, tworzeniu odrębności czy m.in. stosunkach polsko-niemieckich, a także aktualnej roli Internetu co do obrazu w nim Ziemi Lubuskiej.

Andrzej Buck, autor kolejnego artykułu, zatytułowanego *Badania na prasę lubuską po roku 1989* (s. 28–50), zajął się kwestią określoną w tytule, jako istotną dla procesu badawczego prasy polskiej. Pokrótce nakreślił rys historyczny prasy ukazującej się od najwcześniejszych lat po zakończeniu II wojny światowej. Zamieścił informacje o dotychczasowych badaniach nad prasą na Ziemiach Odzyskanych, w tym Zielonej Góry i Ziemi Lubuskiej oraz opracowania poświęcone prasie tych terenów. Przynotował ciekawe spostrzeżenia i opinie kilku badaczy — prasoznawców, by skoncentrować się w pełni nad zagadnieniem prasy po 1989 r. i zaakcentowaniu roku 2000, kiedy to ukazała się monografia *Lubuska czwarta władza* autorstwa

Andrzeja Piaseckiego, wskazując na najnowsze publikacje z tego zakresu tematycznego. Podkreślił rolę m.in. „Zielonogórskich Studiów Bibliotekoznawczych” nad badaniami i popularyzacją tematyki prasoznawczej, podkreślił fakt nadal trwających badań nad prasą lubuską oraz proces digitalizacji najważniejszych tytułów ukazujących się w Zielonej Górze. Artykuł daje w pełni satysfakcjonujący przegląd prasy lubuskiej, jej miejsca i sytuacji.

Warto zwrócić uwagę na kolejny artykuł, również autorstwa Andrzeja Bucka, pt. *Zielonogórskie środowisko prasowe w początkowych fazach istnienia* (s. 51–61). Autor zawarł w nim szereg interesujących wiadomości i danych liczbowych, wykazując przy tym wielką znajomość podjętej tematyki pogłębionej szerokim rozeznaniem w dziejach regionu i problematyki prasoznawczej. Poruszył kwestię kształtowania się środowiska dziennikarskiego Zielonej Góry. Podał najważniejsze nazwiska osób kształtujących lubuską prasę, poszczególne tytuły lokalnych gazet, jak i mutacje gazet. Szeroko omówił kulturotwórczą rolę regionalnych pism głównie poprzez podejmowanie lokalnej tematyki.

Kolejny artykuł — *Krótki powiew wolności. Prasa Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Zielonej Górze w latach 1980–1981 w zbiorach WiMBP im. Cypriana Norwida* (s. 62–78), autorstwa Anny Polus, został poświęcony stosunkowo niewielkiemu, ale istotnemu wycinkowi „prasowej rzeczywistości”, a podjęta kwestia potraktowana została szczegółowo i wnikliwie, bowiem ukazało się jedynie 13 numerów pisma „Na Ukos”, periodyku wydawanego przez środowisko NZS Wyższej Szkoły Inżynierskiej im. J. Gagarina w Zielonej Górze. Ten tytuł prasowy nie był dotychczas przedmiotem badań, a obecnie jest przechowywany w zbiorach Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki im. Cypriana Norwida. Autorka, po części opierając się na własnych wspomnieniach, scharakteryzowała sytuację polityczno-społeczną lat 1980–1981, nastroje na uczelniach wyższych i idee NZS. W niniejszym artykule została dokonana w pełni profesjonalna charakterystyka prasoznawcza pisma „Na Ukos”, obejmując wszelkie niezbędne elementy, ponadto wymienieni redaktorzy, współpracownicy pisma i napotykanne trudności mimo powszechnego zapotrzebowania na rzetelne informacje. Całość tekstu została doskonale udokumentowana i przekazana w interesujący sposób. Poza walorami wpisującymi się w charakter badań prasoznawczych, przynosi wiadomości o Zielonej Górze lat 80. XX wieku.

Artykuł Romana Wojciechowskiego został zatytułowany w ciekawy i trafny sposób: *Pomiędzy papierowymi wyspami a internetowymi chmurami. Internetowy ślad, czyli lubuskie gazety w sieci WWW po roku 1989. Próba rozeznania* (s. 80–91). Jak tytuł wskazuje, autor zajął się analizą wybranych lokalnych gazet i czasopism województwa lubuskiego w zakresie wykorzystania Internetu, np. w przypadku: „Gazety Lubuskiej”, „Łącznika Zielonogórskiego”, „Przekroju Lokalnego”, „Tygodnika Krąg” i kilku innych. Opisał sytuację związaną z wydawaniem prasy również w wersji elektronicznej i jej perspektywy. Autor, jak podał, dokonywał swoich badań, korzystając z narzędzia Wayback Machine, opisując je bliżej. Przytoczył wiele wia-

domości natury ogólnej, ale też szczegółów i dat, nie unikał także podania trafnych cytatów z prasy wplecionych w tok narracji.

Kolejny artykuł tej części opracowania książkowego, pt. „*Pro Libris*”. *Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne (2001–2021). Próba monografii* (s. 92–141) jest autorstwa Jolanty Chwastyk-Kowalczyk. Tytuł adekwatny co do treści, bowiem autorka skoncentrowała się na wyczerpującym omówieniu wszelkich kwestii związanych z tym pismem, ukazującym się w Zielonej Górze. W obszernym artykule udzieliła informacji o specyfice Ziemi Lubuskiej — części Ziem Odzyskanych, gdzie podjęto starania ożywienia życia społecznego i kulturalnego oraz wypracowania lokalnej tożsamości. Proces ten uległ intensyfikacji zwłaszcza po 1989 r., a na tej fali powstało czasopismo kulturalno-literackie „*Pro Libris*”. Na jego specyfice oraz tematyce skoncentrowała się, dokonując także analizy jakościowej i ilościowej zawartości. Podała wszelkie wyczerpujące informacje na temat ukazywania się pisma, jego redaktorów naczelnych i zespołu redakcyjnego (zob. tabela s. 99–108), a także poczyniła w lokalnym środowisku. Trudno jest opisać bogactwo wiadomości zawartych w niniejszym znakomitym artykule — walorów poznawczych, podanych w interesujący i rzetelny sposób. Czytelnik otrzymał w postaci tego artykułu kompletne i wszechstronne opracowanie monografii pisma „*Pro Libris*”.

Kolejna część niniejszego opracowania zbiorowego, jak już wspomniano, została zatytułowana „*«Gazeta Nowa» (1990–1993)*” i temu właśnie ważnemu periodykowi poświęcono dwa kolejne artykuły.

Pierwszy z nich, „*Gazeta Nowa*” (1990–1993). *Nieudana próba przełamania monopolu partyjnej gazety codziennej* (s. 145–157) jest autorstwa Andrzeja Bucka, gdzie w interesujący, rzetelny i przemyślany sposób ujął problematykę rynku prasowego na Ziemi Lubuskiej. Opisane zostały istotne fakty towarzyszące „*Gazecie Nowej*”, która starała się przełamać monopolizację środowiska prasowego w tym regionie. Autor ponadto przedstawił dotychczasową literaturę dotyczącą tematu, ewolucję pisma od tygodnika do codziennego ukazywania się na rynku. Uwzględnił istotne fakty związane z wydawaniem pisma, opisał zielonogórskie środowisko redakcyjne oraz ustosunkował się do treści zamieszczanych na łamach tego periodyku. Dokonał w pełni profesjonalnej charakterystyki pisma, jak i analizy przyczyn zaprzestania jego wydawania oraz przekazał wiele przemyślanych spostrzeżeń i podsumowań, wykazując się wielką znajomością tematyki poruszanej na łamach w określonym kontekście społeczno-kulturalnym.

Drugi z artykułów tej części, bardzo obszerny, autorstwa Małgorzaty Domagały i Moniki Simonjetz zatytułowany został: *Biblioteki, książki, winiarstwo. Wybrane konteksty regionalne w perspektywie „Gazety Nowej”* (s. 158–260). Autorki dokonały charakterystyki pisma jako ważnej inicjatywy medialnej w Zielonej Górze, mającej też swoje mutacje. Podały wiele danych liczbowych oraz wiadomości ukazujących „*Gazetę Nową*” jako źródło rzetelnej informacji. Zgodnie z tytułem artykułu, wiele miejsca poświęcono sprawom bibliotekarstwa, książek, czytelnictwa,

wszelkich przejawów życia kulturalno-społecznego związanego z książką itp. — tematów często pojawiających się na łamach. Autorki zamieściły liczne tabele związane z tą problematyką, także porządkujące treść i dostarczające szeregu danych. W podobny sposób została potraktowana problematyka winiarstwa, jako istotnej tradycji i współczesności Ziemi Lubuskiej. Również i ta tematyka często gościła na łamach pisma w formie informacji oraz różnego rodzaju artykułów. Całość artykułu ubarwia trafnie dobrany materiał ilustracyjny. Należy podkreślić ogrom pracy jakiej podjęły się Autorki artykułu, osiągając znakomity efekt.

Następna część opracowania, zgodnie z jej zawartością, została zatytułowana „Przyczynki do badań”. Zawiera dwa artykuły.

W pierwszym z nich, pt. *Adhibenda — Rocznik Archiwum Diecezjalnego w Zielonej Górze* (s. 263–273), Autor ks. Robert Kufel na wstępie objaśnił pochodzenie tytułu pisma, a treść artykułu poświęcił temu rocznikowi naukowemu, który zajął stałe miejsce na lubuskim rynku wydawniczym, naukowym i czytelnicznym. Podał niezbędne informacje charakteryzujące ten periodyk wydawany przez Archiwum Diecezjalne w Zielonej Górze, a także szczegółowo omówił zawartość treściową poszczególnych tomów. Autor dał pełny przegląd informacji charakteryzujących pismo i przybliżył go potencjalnemu kręgowi odbiorców.

Kolejny artykuł tej części, autorstwa Andrzeja Bucka, to: „*Zeszyty Teatralne Państwowego Teatru Ziemi Lubuskiej i Lubuskiego Teatru w Zielonej Górze (1958–2018). Przyczynek do badań*” (s. 274–282). Tekst jest niewielki objętościowo, ale istotny dla uzyskania jak najpełniejszego obrazu środowiska kulturalnego i wydawniczego Zielonej Góry. Autor omówił początki ukazywania się tego periodyku, przedstawił redaktorów oraz zawarł wszelkie istotne informacje prasoznawcze, dotyczące m.in. jego objętości, formatu, zawartości treściowej koncentrującej się głównie na wystawianych spektaklach teatralnych. Przedstawił tematykę wydań specjalnych i inne obszary działalności. Całość artykułu jest doskonale udokumentowana, także poprzez obszernie informacje zawarte w przypisach. Autor zaznaczył, że podjęta przez niego tematyka określona w tytule stwarza możliwości do podejmowania dalszych badań.

Również Andrzej Buck jest autorem *Bibliografii ważniejszych wydawnictw zredagowanych przez studentów WSN-WSP w latach 1971–1981* (s. 283–291). Podjął się żmudnej i bardzo ważnej pracy, której celem jest przegląd — spis wydawnictw zielonogórskiego środowiska studenckiego. Potrzeba takiego zestawienia została podkreślona w przekonujący sposób, tym bardziej, że wiele wydawnictw tego typu miało charakter ulotny. Zostały podane tytuły publikacji, autorzy, miejsce i rok wydania, format i technika drukarska. Bibliografia niniejsza jest ważna i może stanowić cenne źródło informacyjne, tym bardziej, że Autor zamieścił także wybór opracowań związanych z tematem.

Ostatnia część opracowania to „Varia”. Zostały tu opublikowane dwie recenzje prac zwartych, ważnych dla dziejów badań nad prasą zielonogórską i Ziemi Lubuskiej.

Tekst Roberta Rudiaka *Lubuski kwartalnik „Pro Libris” w świetle badań podsumowujących 20 lat istnienia* (s. 295–300) stanowi ciekawe i pełne spojrzenie na pismo wymienione w tytule. Autor odniósł się do ważnej pracy autorstwa prof. dr hab. Jolanty Chwastyk-Kowalczyk, znawczyni problematyki prasoznawczej, które wiele miejsca w badaniach poświęciła środowisku wydawniczemu Zielonej Góry i prasie lubuskiej.

Kolejne opracowanie tej części pracy to *Bibliografia prasy lubuskiej* (s. 301–332), autorstwa Pawła Karpia. Przedstawia obszerne zestawienie publikacji związanych z prasą lubuską — tytuły publikacji zwartych, artykułów naukowych i artykułów prasowych. Pozycje te są ważne dla dalszych pogłębionych badań oraz mają walor dokumentacyjny i informacyjny. Bibliografia niniejsza w dobry sposób uzupełnia i zamyka opracowanie zbiorowe.

Całość publikacji dopełniają biogramy autorów poszczególnych tekstów (s. 333–338) oraz indeks osobowy. Należy podkreślić staranną i dopracowaną oprawę graficzną wydawnictwa, obecność ilustracji związanych z poszczególnymi artykułami oraz atrakcyjną wizualnie okładkę.

Opracowanie zbiorowe *Oblicza prasy zielonogórskiej. Konteksty lubuskie* dostarcza kompletnych informacji odnośnie do problematyki określonej w tytule. Wszystkie zamieszczone artykuły są na wysokim poziomie merytorycznym, świadczą o rzetelnej pracy badawczej poszczególnych Auterek i Autorów. Jest to pozycja ważna nie tylko do zapoznania się z tematyką prasy Ziemi Lubuskiej z szerokim uwzględnieniem Zielonej Góry, ale też doskonale wpisuje się w nurt wszelkich podejmowanych badań prasoznawczych i dziedzin zbliżonych zakresem problematyki. Pozycja ukazując się na rynku wydawniczym z pewnością wzbudzi zainteresowanie nie tylko lokalnej społeczności, ale i szerokiego grona badaczy.